

เทศน์เช้า วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ เราฟังธรรมะเพื่อปัญญา ถ้ามีปัญญานะ ปัญญาการรู้แจ้ง ถ้าปัญญาการรู้แจ้ง รู้แจ้งในตัวของเราเองใจ แต่ถ้าปัญญาทางโลก เขาว่าไม่เห็นแก่ตัวๆ เขาจึงเกียจมากนะ ถ้าคนเห็นแก่ตัว แต่เวลาธรรมะ อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มันไม่ใช่การเห็นแก่ตัว มันเป็นงานการรื้อภพหรือชาติ ถ้างานการรื้อภพหรือชาติ แล้วถ้าเราไม่มีงานการรื้อภพหรือชาติ เราจะเอาสิ่งใดไปบอกเขา เราจะเอาสิ่งใด เราสงสัยใจ ถ้าเราสงสัย เพราะเราสงสัย ยิ่งเห็นแก่ตัว ยิ่งมักมาก ยิ่งพยายามกว่านไว้เป็นของตัวเอง จะไม่ได้สิ่งใดเป็นของตัวเองเลย เพราะมันไม่ใช่สมบัติของตัวเอง มันเป็นสมบัติของสาธารณะ แต่ถ้าเป็น อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มันไม่เห็นแก่ตัว เพราะอะไร เพราะตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เห็นไหม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาสมบัติของพระมีบริวาร ๘ เท่านั้น บริวาร ๘ นะ พระเราจะวิสาสะใช้บริวาร ๘ ของคนอื่นไม่ได้ แต่อย่างอื่นวิสาสะได้ บริวาร ๘ ต้องพิณฑุ อธิษฐานเป็นของของตน ถ้าเป็นของของตนนะ มันเป็นสมบัติของตน ถ้าสมบัติของตน พระมีบริวาร ๘

นี่พูดถึงทางโลกนะ เวลาจนนะ หลวงตาท่านบอกว่าผู้ที่ทุกข์จนเจ็บใจมากคือหลวงปู่มัน หลวงปู่มันท่านทุกข์จนเจ็บใจมาก เวลาหลวงปู่มันนิพพานนะ ในวัดมีเงินอยู่ไม่กี่ร้อยบาท ท่านไม่เอาสิ่งนี้เลย เพราะมันเป็นสมบัติของโลกใจ แต่สมบัติของท่าน สมบัติของท่านนะ อัดตสมบัติ สมบัติในใจของท่านใจ

เวลาว่าทางโลกๆ ทางโลกบอกว่าถ้าคนทุกข์จนเจ็บใจ ทุกตะเจ็บใจคือหลวงปู่มัน มองทางโลกท่านไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องปรนเปรอความสะดวกสบายของท่านเลย แต่ท่านมีจิตใจที่ผ่องแผ้ว ท่านมีจิตใจ มีคุณธรรมในหัวใจ มีอัดตสมบัติในใจ

ถ้ามีอัดตสมบัติในใจ อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนรักษาตนเองได้ ตนรื้อกันเอาหัวใจของตนเองได้ นี่ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มันไม่ใช่การเห็นแก่ตัว ถ้าการเห็นแก่ตัว

สมบัติของตัว เรามองไม่เห็น แต่สมบัติข้างนอกไปกว้านมาๆ จะเอาสมบัติมาเป็นของเราทั้งหมดเลย แล้วสมบัตินั้นไม่ใช่สมบัติของตัวแม่แต่ขึ้นเดียว มันมีแต่ชื่อ คุณติ เวลาเราแสวงหาขึ้นมาสมบัติๆ สมบัติมันสมบัติสาธารณะ ปัจจัยเครื่องอาศัยๆ พระเรามีบริวาร ๘ เพราะบริวาร ๘ มันสมบัติของพระ นี่สมบัติของพระ สมบัติทางโลกนะ

ถ้าสมบัติของพระทางธรรมละ สมบัติของพระทางธรรม พระต้องมีศีล มีสมาธิ มีปัญญา ถ้ามีศีล ศีลคือความปกติของใจ ถ้าใจมันปกติแล้วองอาจกล้าหาญ มันเข้าสังคมไหนก็เข้าสังคมนั้นได้ ถ้ามีสมาธิ มีสมาธิมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ถ้ามีปัญญา ปัญญาวิปัสสนา ปัญญาการรู้แจ้ง ถ้าปัญญาการรู้แจ้งมันแทงทะลุไปไง มันแทงทะลุไปที่ไหนละ

คุณแทงทะลุสิ เขาเย็บผ้าเขาแทงทะลุไปในเนื้อผ้า นี่ก็เหมือนกัน ถ้าหาหัวใจของตัวเองไม่เจอ มันจะไปแทงทะลุที่ไหน มันส่งออกไปข้างนอก มันจะย้อนกลับเข้ามาได้อย่างไร มันไม่มีสมบัติอะไรของตัวเลย มันส่งออกไป

ทุกคนจะช่วยเหลือ เผยแผ่ธรรมๆ เพื่อช่วยเหลือคนอื่น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้วถึงได้เผยแผ่ธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเทศน์ปัญจวัคคีย์ “เธอจงเงี่ยหูลงฟัง เธอจงเงี่ยหูลงฟัง” อยู่กันมา ๖ ปี ไม่ได้สอนเลย เวลาออกไปฉันอาหารของนางสุชาดาก็บอกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากลับไปเป็นผู้มักมาก มันมีการคัดค้านไว้ในหัวใจ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไปเทศน์ว่าการ นัดกันไว้เลยว่าจะไม่ฟังๆ จะไม่ยอมรับ

เวลาอยู่ด้วยกัน อยู่ด้วยกันมันก็รู้นิสัยกัน ๖ ปี อยู่ด้วยกันมา คลุกคลีกันมา ๖ ปี ถ้าไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ ไม่รู้ไม่มีอะไรสอนก็ไม่มีการสอน เวลาเมื่อตัดสมบัติ คุณติ อาสวักขณญาณทำลาย อวิชชาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เผยแผ่ เผยแผ่เพื่อความรู้จริงใจ อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน ในบรรดาสัตว์ ๒ เท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประเสริฐที่สุด ในบรรดามนุษย์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ประเสริฐที่ไหน? ก็ประเสริฐที่ในหัวใจนี้ไง ประเสริฐในหัวใจที่มีคุณธรรมนี้ไง ถ้าหัวใจนี้มีคุณธรรม นี้ไง เอาตัวรอดๆ เอาตัวรอดที่นี้ไง

ถ้ามันบอกเห็นแก่ตัวๆ เราก็บอกว่าเห็นแก่ตัว พอเห็นแก่ตัวแล้วเราก็ต้องมีใจเมตตา ใจกว้างขวาง ใจกว้างขวางไป แล้วตัวเองเอาตัวรอดไหม กว้างขวาง กว้างขวางที่ไหนล่ะ มันก็ต้องมีขอบเขตสิ ขอบเขตเราจะบอกเขาได้ว่าอะไรเป็นอะไร

ไอนี้ก็เหมือนกัน มีสมบัติๆ สมบัติศึกษามากก็มีแต่ชื่อมัน ตัวมันไม่เคยเจอ สติก็ไม่เคยเจอนะ ลูกนั่งมีแต่ความผิดพลาดไปตลอดเวลา เวลาถ้ามีสติขึ้นมาแล้วมันเกิดสติขึ้นมามันก็เกิดปัญญา แล้วปัญญา ปัญญาในการรักษาศีล ปัญญาในการทำสมาธิ ปัญญาในการวิปัสสนา ปัญญา การรู้แจ้ง รู้แจ้งที่ไหน แล้วแทงทะลุ แทงทะลุไปในใจ ถ้าจิตมันสงบแล้วมันมีที่ทำงาน ที่ทำงาน สมถกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน

เราแสวงหากันอยู่นี้ แสวงหา ออกธุดงค์ กรรมฐานต่างๆ ไปไหน? ก็ไปหาใจของตัวเอง ที่นั่นแหละ เราอยู่วัดอยู่ว่า เวลานั่งสมาธิขึ้นมาเราก็หาใจของเราที่นี่แหละ ถ้าหาใจของเราเจอ หาใจของเราเจอ ถ้าหาใจของเราเจอ มันมีความสุขมีความสุขสงบเข้ามา สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี เรามาทำบุญกุศลอยู่นี้ก็เพราะเหตุนี้

เวลาความบีบคั้นทางโลก โลกธรรม ๘ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ มีลาภเราก็มองว่าสิ่งนั้น เป็นบุญกุศลของเรา มันเสื่อมลาภไป เราก็มองเสียใจเป็นธรรมดา นี่มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ สิ่งนั้นมันเป็นโลกธรรม ๘ มันเป็นเรื่องเก่าแก่ มันมีของมันอยู่อย่างนี้ ถ้าเวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นเรื่องจริง สิ่งใดเป็นเรื่องจริงสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา เรารู้ว่าสิ่งนั้นเป็นเรื่องจริงๆ แล้วกาลเวลานี้เป็นเรื่องจริงใหม่ แล้ววันเวลายมันผ่านไปมันเป็นเรื่องจริงใหม่ ถ้ามันเป็นเรื่องจริง มันเป็นเรื่องทุกข์ใหม่ ถ้ามันเป็นเรื่องทุกข์มันจะชวนชวนใหม่ ถ้ามันชวนชวนมันก็รีบกระทำ ถ้ารีบกระทำ วันเวลายมันมีค่าที่นั่นแหละ เราจะไม่ปล่อยให้วันเวลาให้มันล่องไป เห็นไหม

ยักษ์ตัวใหญ่ มีดกับสว่าง กินสัตว์ทั้งโลกเลย มีมีดกับสว่าง กาลเวลายมันกินหมดแหละ ถ้ามันกินหมด เรายึดสิ่งนั้นไว้ เวลาเรายึดสิ่งนั้นไว้ เวลาจิตเป็นสมาธิ เวลายมันจะล่องไป แต่จิตเราสงบนิ่งของเราอยู่ ถ้าจิตสงบนิ่งของเราอยู่ เราหาที่ตั้งแห่งการงานได้ เราหาที่ตั้งแห่งการงาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน งานมันจะเกิดกับเรา ถ้างานมันเกิด อุตตสมบัติของพระนี่ไง พระหางานหา การกระทำ โลกเขาอาบเหงื่อต่างน้ำหามาเพื่อดำรงชีวิตของเขา พระเรานั่งสมาธิภาวนาหาอรรถ สมบัติในใจของตัวเอง ถ้าหาอรรถสมบัติในใจของตัวเอง แล้วใจมันเอาไว้ได้ยากที่สุด

เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชื่อมันทั้งนั้นแหละ ชื่อบอกมา เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเข้ามาที่ใจของเราทั้งนั้นแหละ ถ้าเวลาเราเข้ามาถึงใจของเราแล้ว สิ่งใดเราก็เข้าใจได้ สิ่งใดเราก็รู้ได้ ถ้ารู้ได้ รู้ด้วยสมุทัย รู้ได้ด้วยต้นหาคความ ทะยานอยาก รู้ มีสมุทัยเข้ามาเจือปน มันก็รู้ด้วยกิเลสต้นหาคความทะยานอยาก มันก็เป็นสังขารธรรม ไม่ได้ มัชฌิมาปฏิบัติไม่ได้ มันเป็นความสมคูลของมันไม่ได้

ถ้าความสมคูลของมัน เราก็ฝึกหัดของเรา ทำซ้ำทำซากขึ้นมา ทำความสงบเข้ามาแล้ว คลายตัวออกมา คลายตัวออกมา เราก็พยายามมีคำบริกรรม ใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้าไป เข้าไปสู่ใจของตัว พอจะเข้าไปสู่ใจของตัว จิต ถ้ากิเลสมันยังไม่เข้าใจ กิเลสมันยังเพติดเพลินของมันอยู่ เราก็มีสังขารธรรม มีคุณธรรม เราสามารถปฏิบัติของเราเข้าไปได้ พอเข้าไปได้ พอเข้าไปถึงจิต จิต กิเลสมันรู้สึกตัว รู้สึกตัวขึ้นมา มันกลัวธรรมะไง

มันทำอะไรก็ได้ มันอ้อยสร้อยอ้อยอิงในหัวใจของเรา มันหลอกล่อเรา เราเป็นขี้ขำมันมาตลอดเลย พอเรามีสติปัญญาเข้าไป เข้าไปถึงสัมผัสของตัวมัน มันสะอื้น มันรู้สึกตัวมัน นี่ไง มันกลัวธรรมๆ สังขารธรรมนี้เข้าไปสัมผัสมันไง สัมผัสมัน เวลาเราสัมผัส คุณติ เวลาเป็นสมาธิ ปังจัดตั้ง สันทิภูริโก เราไปสัมผัส พอสัมผัสเขาก็รู้ตัวซะใหม่ พอจิตมันคลายออกมา เพราะสรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง สมาธิมันคลายตัวออกมา พอจะทำเข้าไปนี้ทำได้ยากแล้ว เวลาสัมผัสมัน เป็นไปได้นะ เวลาสัมผัส ทำอะไรมันพลุก มันเป็นไปไม่ได้ เวลาเอาจริงเอาจังขึ้นมาทำอะไรไม่ได้เลย แล้วทำอะไรไม่ได้ นี่อำนาจวาสนาบารมีของคน ถ้าคนมีอำนาจวาสนาบารมีมันจะฝึกฝนๆ คำว่า “ฝึกฝน” นี่ชำนาญในวิธี ชำนาญ

ถ้าคนไม่ชำนาญ ทำได้หนสองหน เคยทำได้ๆ เคยทำได้มันก็ฝังใจ เคยทำได้มันก็ฝังไว้ในหัวใจนั่นแหละ แต่จะทำอีกมันทำอย่างไรล่ะ จะทำอย่างไร ล้มลุกคลุกคลาน เพราะอ่อนด้อย ใจ พออ่อนด้อยถึงต้องมาสร้างอำนาจวาสนาบารมี ทำทานของเรา เราทำทาน ทำบุญกุศล คนที่มีบารมี บารมีมาจากไหนล่ะ คนที่มีบารมีเพราะเขาสร้างของเขา เขาทำของเขา เขาถึงมีอำนาจวาสนาบารมีของเขา เขาได้เสียดละของเขาไว้ เขาได้ทำของเขาไว้ คนที่ชื่นชมเขา คนที่ไม่เคยเสียดละ คนที่ไม่เคยสร้างไว้ก็อยากจะมีบารมี ถ้ามีบารมีขึ้นมา นี่จิตใจมีกำลัง มีพลังขึ้นมา

พอมีพลังขึ้นมา คำว่า “พุทธโธ” คนที่มีพุทธโธ พุทธโธเขาก็ยังใช้ได้ ใ้อเราพุทธโธ ๑๐ คำเรา ยังล้มลุกคลุกคลานเลย พุทธโธสักแต่ว่า “เขาพุทธโธ เราก็พุทธโธ ทำไมเราไม่ได้เหมือนเขา”

จิตนิสัยการสร้างมา ถ้าการสร้างมา นี่ไง ถ้ามันมีกำลังขึ้นมา มันมีสติปัญญาขึ้นมา ถ้ามันเสื่อมคลายออกมา มันมีกำลังที่จะต่อสู้ มีกำลังที่จะลุกขึ้นยืน มีกำลังที่จะต่อสู้ได้ คนที่ไม่มีกำลัง พอเข้าไปสัมผัสแล้วก็ทำอีกไม่ได้ ทำสิ่งนั้นไม่ได้ ถ้าทำสิ่งนั้นก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนั้นแหละ

ถ้าว่าเห็นแก่ตัวๆ เห็นแก่ตัวมันก็ซุกไว้ ซุกกิเลสไว้ในหัวใจ แล้วก็หน้าขึ้นตาบานออกไป แต่ถ้า อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนคั่นคว่า ตนแยกแยะ ตนดูแลของเรา ในหัวใจของเรา มันสำคัญที่นี้ไง

เวลาเกิดตาย คนเกิดมาจากไหน เราเกิดมาจากพ่อจากแม่ ถ้าพ่อแม่ที่เลี้ยงดูมาดี ลูกก็ดีงาม ถ้าพ่อแม่เลี้ยงมาดีขนาดไหน ถ้าลูกมันเวรมีกรรมกันมา มันก็มีความบกพร่องไปทั้งนั้นแหละ นี่เกิดจากพ่อจากแม่ มันเกิดจากกรรม เกิดจากกระทำ เกิดจากหัวใจนี้ หัวใจที่มันทำดีทำชั่ว ถ้ามันทำดีขึ้นมา เวรกรรมที่ทำมา มันบาลานซ์กันมันก็เกิดเป็นลูก เป็นพ่อ เป็นแม่กัน นี่การเกิด ผลของวิญญะๆ ไร เวลาเกิด เกิดจากเวรจากกรรม เวลาเกิดเกิดมาจากไหน? ก็เกิดจากพ่อจากแม่...ก็ใช่เกิดจากพ่อจากแม่นี้แหละ แต่มันมีสายบุญสายกรรมมา

คูสิ เรามีสายบุญสายกรรมมา ถ้าทางโลกเขาว่าเกิดมาชดใช้กรรม เกิดมาชดใช้กรรม แต่ถ้าทางธรรมนะ เกิดมาสร้างบารมี เกิดมาสร้างคุณงามความดี เกิดมาเพื่อบุญกุศลของเรา เกิดมาถ้าใครมีอำนาจวาสนาเกิดมาเพื่อล้างภพล้างชาติ เกิดมาเพื่อถอนออกหมดเลย เพราะเกิดมาแล้วมีการกระทำไร เกิดมามีโอกาสไร ถ้าเราไม่ได้มีโอกาส เราทำที่ไหนละ เราไปทำที่ไหน เราก็ศึกษามา ศึกษาาก็มีความรู้ ความรู้ก็ความรู้ของโลก นี่ความรู้ คนที่มีอำนาจวาสนา พระโพธิสัตว์ๆ ก็ศึกษาก็คั่นคว่ามา เวลาตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วางธรรมวินัยนี้ไว้ พระปัจเจกพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา ชำระล้างกิเลสในหัวใจของตัวไป สอนได้เมื่อมีชีวิตอยู่ แต่ไม่ได้วางรากฐานธรรมวินัยนี้ไว้

นี่ไง เราเกิดมา เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เกิดมาเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ เป็นอริยทรัพย์นะ เราเอาอริยทรัพย์นี้มาสร้างอาชีพ เราเอาอริยทรัพย์นี้มาสร้างความมั่นคงของชาติตระกูลของเรา แล้วก็ตายไป แล้วตายไปก็มาเกิดเวียนว่ายตายเกิดทั้งนั้นแหละ

เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วเราก็มีโอกาสอำนาจวาสนาสร้างความมั่นคงของชาติตระกูลของเรา แต่ก็มีสติปัญญา มีสติปัญญา นี่เรื่องของชาติตระกูล สมบัติประจำโลก คูสิ

สมบัติประจำโลก คุณิ ประวัติศาสตร์เขามี ใครเป็นรัฐบุรุษ ใครเป็นผู้มีมหาราชต่างๆ ในโลกนี้ ประวัติศาสตร์เขามันก็กวีไว้แต่จิตดวงนั้นไปไหน จิตดวงนั้นไปไหน แต่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราทำหน้าที่การงานของเรา เราก็มีสติปัญญาของเรา เราพยายามเอาอรรถสมบัติ เอาสมบัติของใจ ถ้าพิจารณาได้ ภาวนาได้ เราสร้างตรงนี้ ทำตรงนี้เพื่อประโยชน์กับเรา

ถ้าความโลภ อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนี้สำคัญมาก เพราะมันจะพึ่งไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพึ่งได้จริงๆ แต่เวลาสาวก-สาวกะได้ขึ้นได้พึ่ง ต้องมีครูบาอาจารย์คอยประคับประคองไป เพราะสิ่งที่ความรู้ความเห็นขึ้นมา มันคือยวดยุติภาวะ มันเคลิบเคลิ้มไปหมด

แต่ถ้ามันมีสติมีปัญญา มันแยกแยะของมันได้ มันเข้าใจของมันได้ เพราะการเข้าใจของมันได้ ความเข้าใจ นี้ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา ถ้าเกิดจากการภาวนา มันฝึกฝนบ่อยครั้งเข้า มีความชำนาญมากขึ้น ซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ ตังคปทาน เราประหารด้วยความชั่วคราว เรามีสติมีปัญญาอยู่ เวลาทำสมาธิขึ้นมา มีความสงบมีความร่มเย็นมันก็มีหัตถ์ธรรมพอแรงแล้วแหละ แต่ถ้ามันออกเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง เป็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง จิตนี้กลั่นออกมาจากริยสัง มันเป็นริยสัง มันเป็นสังจะ เวลามันพิจารณาของมันไป โอ้อโฮ! มันมีหัตถ์ธรรม นี้ไง ตังคปทาน มันปล่อยแล้วปล่อยเล่าๆ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยประคองไว้มันก็ยกย่องสรรเสริญตัวมันเอง นี่กิเลสมันบังเงา มันทำให้เราเกินเลยไป คิดจินตนาการมากเกินกว่าความเป็นจริง มันก็ไม่มัชฌิมาปฏิบัติ มันก็ไม่สมดุขของมัน ไม่สมดุขของมัน มันก็ไม่มัชฌิมาปฏิบัติ เห็นไหม

มัชฌิมาปฏิบัติ มันสมดุขของมัน เวลามันขาด ตังคปทาน-สมุจเฉตปทานมันแตกต่างกันอย่างไร สิ่งที่ชื่อมันก็แตกต่างกัน คุณภาพมันแตกต่างกัน ทุกอย่างมันแตกต่างกันหมดแหละ แต่คนที่ไม่เคยรู้เห็นก็ได้แต่ชื่อ ก็เอาชื่อมาฟาดฟันกันไง เอาชื่อมันมาประหัดประหารกันไง เอาชื่อมันมาแล้วก็เอาอารมณ์เข้าไปเปรียบเทียบไง แล้วก็เอาชื่อนั้นมาขัดแย้งกันไงว่าชื่อของฉันดีกว่า ฉันแยกแยะได้ดีกว่า เอาชื่อของมันมาขัดแย้งกัน แต่มันไม่มีเนื้อหา ไม่มีสาระจะความจริงใจ

แต่ถ้ามีสาระจะความจริง ปฏิบัติไปแล้วความจริงที่มันเกิดขึ้น เกิดขึ้นจากคุณธรรม เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ นี่อรรถสมบัติ อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ถ้าตนเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ องค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้สัจธรรมที่แท้จริงดีใจ ถ้ามันไม่มีที่พึ่งแห่งตน ลูบๆ คลำๆ กันไปนั่นนะ ลูบๆ คลำๆ ก็ลูบๆ คลำๆ ไปอย่างนั้น แต่ถ้ามันมีความจริงขึ้นมา ความจริงกลางหัวใจ นี่สังขารธรรม

วันพระเราพึ่งเทศน์ฟังธรรม ฟังเทศน์ฟังธรรมก็เพื่อเป้าหมายไป ในเมื่อระยะทางระหว่าง การเดินทาง มีทาน มีศีล มีภาวนา เราทำของเราไป ทำของเราไป สมบัติของเราทั้งนั้นแหละ สิ่งที่ทำ นี่กรรมใด กรรมดีใด ทำดีได้ดี ทำดีได้ดี เราทำของเรา ใครจะว่าสิ่งใดก็แล้วแต่ เรามีจุดยืนของเรา เราทำของเรา เราสู้ของเรา เราทำของเรา แล้วมันเป็นจริงของเราขึ้นมา ถ้ามันเป็นจริง มันมีแต่กิเลสเข้ามาคอยสอดใจ “ทำดีแล้วไม่ได้ดี ทำดีแล้วมีแต่ความทุกข์ความยาก” อันนั้นกิเลส มันบังเงา

กิเลสมันบังเงา ความดีเรารู้ใจ ถ้าความดีเรารู้ สิ่งทีกิเลสมันเข้ามา “กิเลส เอ็งหลบไปข้างทางซะ” เรามีสติปัญญา ถ้ามีสติปัญญามันไปของมันได้

ถ้ามันไปไม่ได้ เรื่องการกระทำมันเป็นวัตถุนะ มันเป็นอามิส เวลานั้นสมาธิภาวนา เวลา เวทนามันเกิด เวลาความโศกในใจมันเกิด เวลามันน้อยเนื้อต่ำใจ เวลาที่มันผลัดไส นั่นแหละ สำคัญกว่านี้อีก มันสำคัญกว่านี้อีกถ้ามันต่อสู้กันระหว่างกิเลสกับธรรมในใจ อันนั้นจะเห็น น้ำหนักของมันเลยว่ามันหนักหนาสาหัสสากรรจ์ขนาดไหน ฉะนั้น แก่นของกิเลสใจ

จิตนี้เวียนว่ายตายเกิดไม่มีต้นไม่มีปลาย มันได้สะสมของมันมาจนจะเป็นเนื้อเดียวกัน แต่ ถ้ามันมีสติปัญญา เวลามันชำระแล้วมันคายออกไปแล้ว มันได้ชำระล้างสังโยชน์เครื่องร้อยรัด ออกไปจากจิต เครื่องสังโยชน์มันเห็นชัดๆ มันเห็นชัดๆ มันถึงเป็นความสมคูลใจ มันถึงเป็น อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ใจ มันถึงเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันติภูมิจอกกับใจดวงนั้น เอวัง